

KRATAK KOMENTAR OBJAŠNJENJA

ČITANJE IZ RODNE PERSPEKTIVE IZVEŠTAJA EVROPSKE KOMISIJE O KOSOVU 2024

UVOD

Svake godine, Evropska komisija (EK) predstavlja svoju procenu napretka Kosova ka članstvu u Evropskoj uniji (EU) kroz izveštaj (u daljem tekstu: „Izveštaj“). Prema obavezama EU, idealno bi bilo da svi poglavlja Izveštaja uključe rodnu perspektivu. Ovaj komentarski pregled analizira Izveštaj EK-a za Kosovo za 2023. godinu iz rodne perspektive,¹ ispitujući pažnju posvećenu ženama, muškarcima, devojčama, dečacima i rodnoj ravnopravnosti; kao i koliko su implementirane preporuke koje su pružile organizacije civilnog društva žena (ŽOCD žena).² Ovaj komentar razmatra gde je rodni aspekt uključen u izveštaj i preporučuje načine na koje EK može bolje integrisati ovaj aspekt u različite poglavlja i odeljke.

GLAVNI PRONALASCI

- Izveštaj za 2024. godinu **uključuje rodnu perspektivu u jednom poglavlju** (3%), delimično u devet poglavlja (24%), dok u 27 poglavlja (73%) uopšte nije prisutna. Generalno, izveštaj spominje žene, muškarce, dečake, devojčice i rod znatno manje nego prethodnih godina, sa ukupno 84 pominjanja u poređenju sa 150 puta u 2023. godini i 120 puta u 2022. godini. Možda je novi, kraći format Izveštaja EK uticao na kvalitet i obim rodne analize; međutim, u nekim odeljcima, dodatak od jedne do tri reči mogao je biti uključen kako bi se izveštaj učinio odgovornijim prema rodnim pitanjima, bez značajnog uticaja na njegovu dužinu
- Pet od 114 preporuka (4%) direktno se odnosi na unapređenje rodne ravnopravnosti.** U vezi s tim, EK ima tendenciju da navede da su preporuke iz prethodne godine delimično sprovedene i da ostaju uglavnom relevantne. Ključne preporuke za rodnu ravnopravnost uključuju:
 - U delu **pravosuđa**, potrebno je „obezbediti temeljne krivične istrage, poboljšati kvalitet optužnica i osigurati efikasne krivične postupke, uključujući slučajeve rodno zasnovanog nasilja.”
 - U delu o **osnovnim pravima**, potrebno je „ojačati sprovođenje Zakona o rodnoj ravnopravnosti i Strategije za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja; imenovati novog rukovodioca Agencije za rodnu ravnopravnost; i unaprediti rodnu integraciju u zakonodavstvu, regulativama i politikama.”
 - U delu o **borbi protiv organizovanog kriminala**, potrebno je „ojačati napore za sprečavanje i suzbijanje krijumčarenja migranata i trgovine ljudima,” ali nije pomenuto da žene i devojke čine većinu žrtava trgovine ljudima.
 - U delu o **socijalnoj politici i zapošljavanju**, potrebno je „usvojiti Zakon o zapošljavanju i izmene Zakona o radu kako bi se pravni okvir uskladio sa zakonodavstvom EU, posebno u vezi sa

Termin	2022	2023	2024
Žena/ne	57	57	29
Muškarac/ci	3	8	2
Devojčica/ce	4	5	5
Dečak/ci	0	0	0
Žensko	12	18	6
Muško	6	13	6
Pol	38	49	36
Ukupno	120	150	84

¹ EK, [Izveštaj Kosova 2024](#). Ove godine, EK je izvršila nekoliko promena u formatu Izveštaj.

² Ovaj objašnjavajući komentar pripremile su Mreža žena Kosova (MŽK), Kosovski centar za rodne studije i Udruženje žena Mitrovice za ljudska prava, koje su takođe doprinosile sa podacima za ovogodišnji Izveštaj u aprilu 2024. godine.

nediskriminacijom u zapošljavanju i roditeljskim odsustvom,” iako bi bilo korisno jasnije referisanje na porodijsko, očinsko odsustvo i odsustvo za negovatelje. Ostale preporuke u ovom delu odnose se na prava žena i rodnu ravnopravnost, ali to nije izričito navedeno.

5. U delu o **nauci i istraživanju**, potrebno je „razviti i sprovesti rodnu strategiju za istraživanje na nacionalnom nivou, kao i za potpunu integraciju i promociju žena i devojaka u nauci, tehnologiji, inženjerstvu i matematici.

Postojale su mogućnosti za dodatne preporuke koje bi se odnosile na rodnu ravnopravnost (vidi ostatak teksta).

- U ovom izveštaju nisu uključeni **dovoljno podaci razvrstani po polu, a intersekcionalni pristup je neadekvatan**. Kada su u pitanju ruralni stanovnici, deca, manjine (posebno Srbi, Romi, Aškalije i Egipćani), osobe sa invaliditetom, kao i lezbejke, homoseksualci, biseksualne, trans+, queer, interseks osobe i pojedinci sa drugim LGBTQI+ identitetima, izveštaj nije razvrstan po polu ili drugim kategorijama. Posebno ranjiv položaj Romkinja, Aškalijki i Egipćanki, usled višestruke diskriminacije, nije uzet u obzir. Takođe, pažnja posvećena dečacima, Goranima, Bošnjacima i Turcima bila je minimalna.

- Neka **poglavlja nisu sadržala rodnu perspektivu**, iako je mogla biti uključena³: kao u slučajevima sledećih poglavlja: 3. Dobrosusedski odnosi i regionalna saradnja; 4. Normalizacija odnosa između Kosova i Srbije; 5. Evropski standardi - Grupa 2: Unutrašnje tržište, 4: Zelena agenda i održiva povezanost, 5: Resursi, poljoprivreda i kohezija, i 6: Spoljni odnosi; Aneks I - Odnosi između EU i Kosova; i Aneks II – Statistički podaci.

- **Približno 43% preporuka ŽOCD** za Izveštaj je uzeto u obzir, što predstavlja značajan pad u poređenju sa prošlogodišnjim Izveštajem (70%).

- Zaključno, izveštaj u celini pokazuje nazadovanje u pogledu integracije rodne ravnopravnosti u odnosu na 2023. godinu.

GLAVNE PREPORUKE ZA EVROPSKU KOMISIJU

- *Nastaviti* sa zahtevom za uključivanje rodne perspektive u svim relevantnim poglavljima.
- Treba *obraditi* rodno zasnovano nasilje u odeljcima o Vladavini prava i socijalnim politikama, pružajući konkretne preporuke institucijama nadležnim za primenu novog zakonodavstva.
- *Osigurati* uključivanje podataka razvrstanih po polu u celom Izveštaju.
- *Vršiti* pritisak na vladu kako bi se obezbedilo da sve institucije dostavljaju podatke Agenciji za statistiku Kosova (ASK) na vreme i da ASK redovno objavljuje ove i druge statističke podatke razvrstane po polu, radi olakšavanja rodne analize. Snažno ohrabriti popunjavanje Indeksa rodne ravnopravnosti.
- *Nastaviti* ohrabrivanje vlade da institucionalizuje rodno odgovorno budžetiranje kao deo kontinuiranih reformi javne administracije i javnih finansija, jasno reflektujući odgovornosti vlade za rodno odgovorno budžetiranje na svim nivoima unutar budućih amandmana na zakon o javnim finansijama, zakon o javnim nabavkama i zakon o finansijama lokalne samouprave. *Ohrabriti* vladu da pravovremeno učini dostupnim javnosti informacije koje se odnose na rodno odgovorno budžetiranje, u skladu sa Ciljem održivog razvoja [\(COR\) 5.c.i.](#) i obavezama [PEFA okvira za rodnu ravnopravnost](#).
- *Obezbediti* da službenici uzimaju u obzir LGBTIQ zajednicu i predviđene afirmativne mere tokom zapošljavanja na svim nivoima i u svim sektorima kao deo zapošljavanja zasnovanog na zaslugama.
- *Ohrabriti* vladu da obezbedi rodno odgovoran pristup digitalnoj tranziciji, kao i da se pozabavi rodno zasnovanim sajber nasiljem, u skladu sa [preporukama](#) ŽOCD.
- *Osigurati* da se u delovima izveštaja koji se odnose na bezbednost, kao što su opšti pregled izveštaja i dobrosusedski odnosi, izveštava o bezbednosnim pretnjama doživljenim na lokalnom nivou, od strane ŽOCD i različitih žena i muškaraca na Kosovu i u Srbiji. *Konsultovati* ekspertizu „grassroots“

³ Za specifične primere kako su mogli uključiti rodnu perspektivu, pogledajte: MŽK, Objasnjavajući komentar: [Čitanje Izveštaja Evropske komisije za Kosovo 2024 iz rodne perspektive](#).

organizacija i drugih ŽOCD koje mogu pružiti relevantan doprinos.

- *Obezbediti* sveobuhvatan i intersekcionalan pristup Izveštaju, koji obrađuje rodne aspekte i druge faktore poput etničke pripadnosti, starosti, ruralne/urbane lokacije, invaliditeta i drugih sociodemografskih faktora. Takođe, *obezbediti* da su podaci o manjinama i osobama sa invaliditetom uvek razvrstani po polu.
- *Nastaviti* sa konsultacijama sa NVO, posebno ŽOCD, kako bi se prikupili pravovremeni dokazi koji će pomoći u informisanju budućih izveštaja, uključujući ključna pitanja koja se tiču rodne ravnopravnosti